

Veřejné finance: téma č. 10:

Fiskální federalismus

Fiskální federalismus – viz různé vládní úrovně – vertikální uspořádání územní samosprávy

Zásady:

- Optimální rozdělení pravomocí a odpovědnosti v zajišťování veřejných statků → **optimální decentralizace alokačních netržních činností** státu na ÚS → respektování rozdílných preferencí → zvýšení alokační efektivity
 - Centralizace redistribuce → zvýšení **efektivnosti redistribuce**
 - **Centralizace stabilizační politiky** státu
 - **Konzistence financí státu a nižších vládních úrovní** – územní samosprávy
 - → Optimální decentralizace veřejných příjmů
 - → Optimální decentralizace veřejných výdajů
 - **Vyrovnaní fiskální pozice** - prostorové
-
- ➔ **Decentralizované využití fiskálních funkcí**
 - ➔ **alokační – rozdělení pravomocí – kompetencí v zabezpečování a financování veřejných statků** → **TIEBOUT** – decentralizační teorém
+ **OATES** → ztráty z centralizace zabezpečování veřejných statků
 - ➔ **Nižší vládní úrovně – územní samospráva** → **lokální, regionální veřejné statky** X ČR – viz **přenesená působnost** (výkon státní správy) → **struktura, objem, kvalita veřejných statků** – **plošné minimální standardy** u základních lokálních a regionálních veřejných statků;
 - ➔ **problém: úspory z rozsahu** – viz **optimální velikost fiskálního společenství** (stát X obec X region), **průběh fixních nákladů**; v ČR vliv kombinace samostatné a přenesené působnosti územní samosprávy + rozdrobenost obcí – převaha malých obcí
 - ➔ **sdužování obcí**; v někt. zemích v rámci reformy veřejné správy centralizace obcí (viz některé země EU)
 - ➔ **Výdajová decentralizace** → rozhodující alokační výdaje
 - ➔ **v omezené míře:**
 - **redistribuční funkce** → omezeně ve vztahu k občanovi – viz sociální zabezpečení organizované státem; přerozdělování v rámci ÚS
 - **stabilizační funkce** (stabilizace lokální a regionální ekonomiky, zaměstnanosti) → viz regionální politika a její finanční nástroje

Přerozdělování mezi státem a nižšími vládními úrovněmi – územní samosprávou → důvody:

- **na straně příjmů:**
 - **daňové určení (RUD)** – viz zákon
 - **daňová pravomoc** – viz zákon
 - povaha daní a poplatků
 - nerovnoměrné prostorové rozložení předmětu, resp. základu daní
- **na straně výdajů:**

- **kompetence** → struktura, kvantita a kvalita veřejných statků; národní – **paternalistické veřejné statky** X lokální; regionální
- požadovaný celostátní **standard** kvality
- **externality**
- **spravedlnost** v rozdělování
- **kontrola** ústřední vládou (zejm. při využití účelových dotací)

Přerozdělování prostřednictvím:

→ **rozpočtového určení daní:**

→ **svěřené daně** (rozpočtově určené) – v ČR pro obce daň z nemovitých věcí + místní poplatky → tendence omezování daňové pravomoci a daňové konkurence mezi ÚS (kraje v ČR nemají žádné)

→ u místních daní různé systémy, zpravidla zákonem stanovená soustava a v zásadních rysech konstrukce – viz v ČR u místních poplatků

→ **sdílené daně** (podíl na celostátně vybíraných daních) – v ČR daň z příjmů a DPH → pro obce i kraje

→ různé systémy kritérií, podle kterých se stanoví podíl pro jednotlivé subjekty ÚS → viz spravedlnost v přerozdělování – v ČR zákonem o RUDu (vč. příloh)

→ **transferů** z rozpočtové soustavy – v ČR ze SR, ze státních fondů do rozpočtů ÚS, mezi rozpočty ÚS → v ČR v podstatě

účelové transfery → možné sankce do SR za nesprávné využití → viz **pravidla hospodaření** → v ČR dva zákony

→ **Fiskální příjmová decentralizace** → **daňové určení (RUD)**, zpravidla **částečná daňová pravomoc** – v ČR mají jen obce;

Hlavní výhody sdílených daní:

- **stabilita příjmů** – viz podíl na výnosově stabilní DPH
- **dynamika** - viz podíl na daních z příjmů (indukovaná daň – viz hospodářský cyklus)
- **zvýšení pravomoci územní samosprávy v použití** → de facto typ neúčelového transferu
- **centralizovaná správa daní** → snížení administrativních nákladů

Hlavní nevýhody sdílených daní:

- **růst závislosti ÚS na rozhodnutí státu** (viz v ČR zákon o RUDu)
- **nízká motivace ÚS na tvorbě vlastních příjmů** (zejm. nedaňových)
- **zájem státu na růstu výnosu u těch daní, u kterých rozhodující podíl plyne do SR**

➔ **Fiskální vztahy mezi vládními úrovněmi ➔ míra přerozdělování veřejných financí ➔ dotace ➔ tendence od účelových dotací k neúčelovým dotacím, od dotací podmíněných k dotacím nepodmíněným; ale: neplatí pro transfery z EU – účelové a podmíněné; v ČR – účelové a zpravidla podmíněné**

Dotace do rozpočtů ÚS – vyspělé země - členění:

- běžné	- neúčelové (všeobecné)
- kapitálové (na investice)	- účelové (specifické) <ul style="list-style-type: none"> - podmíněné – rovnocenné X nerovnocenné - nepodmíněné

Poskytování dotací:

- přímo X prostřednictvím zvláštního municipálního fondu

Dotace do rozpočtu ÚS - problém spravedlnosti ➔ kritéria (ukazatelé):

- snadno zjištělná, kontrolovatelná
- lehce vyjádřitelná na měrné jednotky
- ale ne příliš detailní
- stabilita platnosti ➔ delší čas. období
- nepodléhající cyklickým změnám

Běžné – neúčelové dotace - kritéria:

- ➔ raději menší počet ➔ zpravidla **kombinace 4 – 5 kritérií** (ukazatelů):
- ➔ snadná zjištělnost a kontrola
- ➔ nízké administrativní náklady

Nejčastěji kombinace z ukazatelů:

- počet obyvatel
- počet obydlí
- průměrná výška budov
- rozloha
- délka silniční sítě
- průměrný příjem na obyvatele (X celostátní)
- apod.

Problémy synchronizace příjmové a výdajové decentralizace – zpravidla příjmová se zpožděním

➔ **Fiskální stres ➔ zadlužování ÚS**

Modely fiskálního federalismu

- **Centralizovaný**
- **Decentralizovaný** - teoretický
- **Kombinovaný** – viz i ČR

Fiskální federalismus – tendence v Evropě

– fiskální příjmová decentralizace:

- ➔ nejstarší ➔ majetkové daně – z nemovitostí; místní a regionální daně; daňové přírážky
- ➔ od 60. let 20. století – Skandinávie ➔ využití důchodových daní – sdílená daň; daňová přírážka ➔ růst finanční soběstačnosti ÚS ➔ postupně i vyspělá Evropa
- ➔ od 90 let 20. století ➔ sdílená DPH
- ➔ přechod k neúčelovým transferům

Náměty k zamyšlení:

- Zhodnotit využívaný kombinovaný model fiskálního federalismu v ČR.
- Jaké jsou přednosti a nedostatky přerozdělování mezi státem a územní samosprávou prostřednictvím RUDu a prostřednictvím transferů.
- Měl by stát kontrolovat hospodaření ÚS? Proč, jak detailně?